

Джерела ілюстративного матеріалу

- Cameron 1* = David Cameron and Obama Press Conference; July 20, 2010. [Electronic resource]. – Access : http://blogs.suntimes.com/sweet/2010/07/obama_cameron_press_conference.html.
- Cameron 2* = David Cameron's Speech on Radicalisation and Islamic Extremism; February 5, 2011. [Electronic resource]. – Access : <http://www.newstatesman.com/blogs/the-staggers/2011/02/terrorism-islam-ideology>.
- Cameron 3* = President Obama & Prime Minister Cameron Joint Press Availability; May 25, 2011. [Electronic resource]. – Access : <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/110525/se.01.html>.
- Cameron 4* = David Cameron's address to the United Nations General Assembly; September 26, 2012. [Electronic resource]. – Access : www.gov.uk/government/speeches/david-camerons-address-to-the-united-nations-general-assembly.
- Cameron 5* = David Cameron's speech to the Conservative Party Conference 2012; October 10, 2012. [Electronic resource]. – Access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/conservative-party-conference-2012-in-birmingham-full-transcript-of-david-camerons-speech-8205536.html>.
- Obama 1* = David Cameron and Obama Press Conference; July 20, 2010. [Electronic resource]. – Access : http://blogs.suntimes.com/sweet/2010/07/obama_cameron_press_conference.html.
- Obama 2* = President Barack Obama's State of the Union address; January 25, 2011. [Electronic resource]. – Access : <http://www.americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>.
- Obama 3* = President Barack Obama's Address on the Violence in Libya; February 23, 2011. [Electronic resource]. – Access : <http://www.americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>.
- Obama 4* = President Barack Obama's Speech to the American-Israel Public Affairs Committee; March 04, 2012. [Electronic resource]. – Access : <http://www.americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>.

(Матеріал надійшов до редакції 13.10.17)

УДК: 811.111'367'38'42:321(73)

РОЗЕНГАРТ Ю. В.

(Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки)

ЛІНГВАЛЬНІ РИСИ НЕПРАВДИВИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У ДЕФЕНЗИВНОМУ ДИСКУРСІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИЧНОГО ІНТЕРВ'Ю З Д. ТРАМПМ)

Статтю присвячено проблемі неправдивості інформації в політичному дискурсі. Дослідження ґрунтується на поняттях самообману й дефензивності мовця, лінгвальних характеристиках дефензивного дискурсу політика. Результати дослідження двох політичних інтерв'ю з Д. Трампом засвідчили, що існують відмінності в мовних маркерах обману інших та самообману.

Ключові слова: політичний дискурс, неправда, самообман, дефензивний мовець.

Розенгарт Ю. В. Лингвальные черты неправдивых высказываний в дефензивном дискурсе (на примере политического интервью с Д. Трампом). В статье освещена проблема неправдивости информации в политическом дискурсе. Исследование основывается на понятиях самообмана и дефензивности говорящего, лингвальных характеристиках дефензивного дискурса политика. Результаты исследования политического интервью с Д. Трампом показали, что существуют различия в языковых маркерах обмана других и самообмана.

Ключевые слова: политический дискурс, неправда, самообман, дефензивный говорящий.

Rosenhart Yu. V. Linguistic Features of Deceptive Utterances in Defensive Discourse (Based on Political Interview with Donald Trump). The article deals with the issue of self-deception in self-defensive political discourse. The study is based on the discourse and psycholinguistic analysis of two excerpts of the interviews with president-elect Donald Trump. The author focuses on the issue that the quality of self-deceptive speech, as D. Shapiro (1996) proposes, is that it comes off as self-directed rather than listener-directed as the politician addresses himself through the listener. In the present study, 2 interviews of with President-elect Donald Trump were analysed. In each interview, the politician had been asked a question about his personal knowing V. Putin. The results of the study of the political interviews with Donald Trump indicated that his speech can be classified as self-deceptive and it has some distinctive features as compared to the speeches where the purpose is to deceive others. There was consistent evidence that defensive speech had more words that are classified as cognitive mechanism words (such as *think, know*), more exclusive words (such as *but, except*). Defensive speech was wordier, used more negation words (*no, never, not*), and repeated the same words. Therefore, our data prove and similar to the research results obtained by other linguists and psycholinguists (Glick & Schober 2011). Closer examination of the interviews provides hints of the speaker's attempts to protect their self-concept by offering reasons, justifications, and mitigations for his answers.

Key words: political discourse, deception, self-deception, defensive speaker.

Постановка наукової проблеми та її значення. Тема неправдивості комунікантів у міжособистісній взаємодії залишається однією з провідних і актуальних у лінгвістичних дослідженнях. Особливої «популярності» нині набувають вивчення способів висловлення неправди в різних видах дискурсу, політичному зокрема [Каліщук 2016; Морозова 2008; Пироженко 2001; Glick 2011; Berry 1997; Newman 2003]. У вітчизняному мовознавстві

науковці потрактовують неправду як когнітивно-комунікативне утворення, сутність якого визначається смисловим ефектом, що виникає у процесі осмислення суб'єктом рефлексії власного досвіду під час інтерпретації змісту неправдивого висловлення [Морозова 2008]. Тому поняття дискурсеми неправди, що складається з неправдивого висловлення (ядро дискурсеми), та її експлікаторної частини, дає змогу ідентифікувати мовні маркери брехні.

Інформаційна неоднорідність комунікативного внеску суб'єкта неправдивої комунікації відбита у формах вербалізації змісту неправдивого висловлення, які науковці пропонують поділяти на два типи: стратегічний і нестратегічний. Форми вербалізації змісту неправдивого висловлення стратегічного типу класифікують як наслідок довільного (свідомого) відбору мовцем лінгвальних засобів для формування спотвореного уявлення адресата про референтну ситуацію. Нестратегічний характер властивий мимовільним (неусвідомлюваним) формам вираження неправдивого смислу, який передає мовець вербальними або невербальними засобами поряд із неправдивим повідомленням [Терещенко 2009]. Інакше кажучи, нестратегічні форми вербалізації змісту таких висловлень виникають незалежно, або навіть всупереч, когнітивним зусиллям мовця щодо контролю над ними.

У попередній нашій праці увагу було сфокусовано на позитивній кореляції вживання мовних одиниць із дистальною семантикою, зокрема займенників і дейктиків, із ступенем імовірності надання неправдивих відомостей у політичному дискурсі. Результати дослідження політичного інтерв'ю з Б. Обамою засвідчили, що неправдиві висловлювання вказують на експліцитний вибір мовця говорити про інших, та імпліцитний вибір послуговуватися дейктичними виразами зі значенням дистанціювання. Крім того, неправдомовець демонструє тенденцію ділитися досвідом інших, а правдомовець надає перевагу ділитися власним досвідом. Застосування дистанційовальної стратегії потенційно свідчить про високу ймовірність того, що мовець говорить неправду.

Якщо в попередньому дослідженні [Розенгарт 2016] ми спробували окреслити стратегії повідомлення неправдивих відомостей, що мали чітке скерування на адресата взаємодії, то **метою** цієї розвідки є спроба встановити деякі «нестратегічні», неусвідомлювані форми «самоадресованого» політичного дискурсу неправди. Одне з провідних **завдань дослідження** – з'ясувати спільні й відмінні вербальні маркери дискурсу обману інших та самообману, якого супроводжує дефензивність (самозахист) мовця.

Методи дослідження. Для з'ясування сутності феноменів дефензивності, дефензивного дискурсу й дискурсу самообману загалом застосовано гіпотетико-дедуктивний метод, що передбачає побудову гіпотези та перевірку її істинності; *методи* контекстного та зіставного аналізу, елементи кількісного аналізу, а також дискурсивний аналіз з елементами психолінгвістичного аналізу вербального продукту. Гіпотеза дослідження: дискурс самообману та обману інших характеризують спільні та відмінні лінгвальні риси, що корелюють із ступенем дефензивності мовця. **Об'єкт дослідження** – два тексти інтерв'ю з кандидатом у Президенти США Д. Трампом, які він дав Дж. Стефанопулосу на телеканалі Ей-Бі-Сі Ньус у липні 2016 року, та М. Севеджу у радіопрограмі в жовтні 2016 року. Темі уривків інтерв'ю стосувалися зв'язків політика з Президентом РФ В. Путіним.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Комунікативну ситуацію самообману дослідники класифікують як таку, що спрямована на самого мовця, а не адресата комунікативної взаємодії, коли перший «звертається до самого себе через адресата» [Shapiro 1996, p. 790]. Лінгвісти характеризують дискурс самообману у двох аспектах. З одного боку, мовець узагалі ігнорує слухача, тобто «забуває» про його існування. Останній відчуває свою «зайвість», розуміючи, що мовець не помічає реакції свого слухача. У іншому випадку мовець може пильнує реакцію слухача, сподіваючись ніби на емоційну підтримку з його боку. За відсутності такої позитивної реакції мовець може ще більше переконувати самого себе у правдивості висловлень. Та попри те, що в другому випадку мовець стежить за реакцією слухача, мовленнєвий акт має автоспрямованість, тобто адресат сприймається адресантом радше як віддзеркалення власних ідей, аніж реальний співрозмовник.

Ще однією характеристикою дискурсу самообману є не цілковито свідоме планування мовлення. Така ситуація контрастує зі звичайною комунікативною ситуацією, коли мовець бачить свого адресата як повноцінного учасника взаємодії. Парадоксальність цієї ситуації полягає в тому, що продуцент породжує висловлення з інтенцією передати інформацію самому собі. Одним із традиційних психолінгвістичних підходів до комунікативної інтенції є її втілення в мовленні, проте не всі інтенції відтворюються вербально [Levelt 1989, p. 59].

Згідно з позицією П. Грайса, особливість комунікативних інтенцій полягає в тому, що їх потрібно розпізнати адресату. Інакше кажучи, намір вважають комунікативним тоді, коли мовець передбачає, що адресат зрозуміє, чого той хоче на основі вербалізованого висловлення. Утім, якщо в ситуації самообману мовець намагається переконати самого себе в тому, що він говорить, тоді він виступає в ролі іншого, внутрішнього адресата, за термінами В. Левелта, «монітора» [Levelt 1989]. Водночас, потрібно розмежовувати розуміння «внутрішнього адресата» (аудиторії) Д. Шапіро та його психолінгвістичне трактування В. Левелтом як «монітора», позаяк самообманне мовлення демонструє дефіцит контролю з боку «монітора», що не розрізняє намір та попереднє знання і не оцінює вислів із зовнішньої перспективи [Glick 2011, p. 187].

Дефензивні мовці продукують більше слів, уживають більшу кількість заперечних слів, їхній дискурс характеризує вищий коефіцієнт зв'язності. Дефензивність під час засвідчення якогось факту потребує від мовця додаткових когнітивних зусиль, відтак більшої кількості слів для пояснення підстав певної дії. Довге обґрунтування свого вчинку створює ефект пом'якшення, ілюзію, що його думки, відчуття чи дії не містять провини чи шкідливих наслідків. Слова із заперечним змістом (no, never, not), а також зі семантикою винятковості, можуть виконувати функцію лінгвального дистанціювання мовця від небажаних думок, відчуттів чи дій. Ці одиниці допомагають мовцеві контролювати сприйняття турбуючої зовнішньої події [Vaillant 1992]. Ця ідея багато в чому суголосна ідеї послуговування політика дискурсивними маркерами в стані емоційної напруги [Яновець 2014].

Лексичний профіль дефензивного мовлення та самообману містить відмінні лінгвальні риси від повідомлення іншим неправдивих відомостей [Berry 1997; Burgoon 2003; Hancock 2008]. Коли люди вводять в оману інших, як свідчать дані низки досліджень [DePaulo 2003; Newman 2003], обсяг мовленнєвої продукції менший, мовці вживають меншу кількість займенників першої особи, слів-позначників негативних емоцій, менше слів із семантикою винятковості. На противагу мовцям, які кажуть неправду іншим, дефензивні мовці говорять більше, послуговуються більшою кількістю одиниць із семантикою винятковості. Відтак, їхній дискурс не відрізняється суттєво від звичайного дискурсу за параметром уживання займенників першої особи та слів, що позначають негативні емоції.

Когнітивні процеси під час уведення в оману інших також різняться від таких, що мають місце під час самообману. Навіть якщо брехуни також дистанціюються від свого повідомлення, наприклад, покликаючись на себе менш частотно, тип дистанціювання видається іншим. Брехуни не хочуть, щоб адресат розпізнав, що відбувається щось незвичне, а дефензивні мовці навпаки бажають цього, очікуючи від нього розуміння чи виправдання.

Для порівняння наведемо два приклади політичного інтерв'ю з Д. Трампом. Часова дистанція між ними – майже три місяці.

[1] SAVAGE: *Have you ever met Vladimir Putin?*

TRUMP: *Yes.*

SAVAGE: *You have?*

TRUMP: *Yes, a long time ago. We got along great, by the way.*

SAVAGE: *If you win the presidency, do you feel you can do business with Vladimir?*

TRUMP: *Yes, I do. I think I would get along very well. I had the Miss Universe pageant, believe it or not, in Moscow two years ago. I got many of the Russian leaders, the top people in Russia, honestly. ... These are people, they are looking to do things [1].*

Як бачимо, за визначеними нами критеріями, а саме, за кількістю займенників першої особи, слів-позначників негативних емоцій, дистальних маркерів наведений уривок тексту липневого інтерв'ю не відхиляється від «норми», маючи низьку ймовірність неправдивості.

На більшу увагу заслуговує жовтнєве радіоінтерв'ю М. Севеджа з Д. Трампом того ж 2016 року. Репліки політика загалом відповідають окресленим у працях D. Shapiro (1996), Glick & Schober (2011) ознакам дефензивності, оскільки Д. Трамп вочевидь намагається виправдати себе й відмежуватися від ідеї особистого знайомства з В. Путіним:

[2] *TRUMP: -- with great respect. I have no relationship with Putin. I don't think I've ever met him. I never met him. I don't think I've ever met him.*

STEPHANOPOULOS: You would know if you did.

TRUMP: I think so.

STEPHANOPOULOS: I mean if he...

TRUMP: Yes, I think so. So I've -- I don't think I've ever met him. I mean if he's in the same room or something. But I don't think so.

STEPHANOPOULOS: You never spoke to him on the phone?

TRUMP: I've been in Moscow. I didn't meet him in Moscow. Where?

STEPHANOPOULOS: You've never spoken to him on the phone?

TRUMP: I have never spoken to him on the phone, no. I've speak -- I've spoken -- when we had the Miss Universe contest a number of years ago, we had Miss Universe in Moscow, in the Moscow area, he was invited. He wanted to come. He wasn't able to come. That would have been a time when I would have met him.

STEPHANOPOULOS: But a -- I just want to clear this up, because you did say on three different occasions you had a relationship with him. Now you say there is not.

TRUMP: Well, I don't know what it means by having a relationship. I mean he was saying very good things about me, but I don't have a relationship with him. I didn't meet him. I haven't spent time with him. I didn't have dinner with him. I didn't go hiking with him. I don't know -- and I wouldn't know him from Adam except I see his picture and I would know what he looks like. [2]

Отже, із погляду психолінгвістичного, в мовленні Д. Трампа наявні повтори, ехоїчність фраз, мовленнєві помилки. Із погляду лінгвістичного, натрапляємо на вельми значну кількість повторів, заперечних конструкцій, що свідчать про намагання політика дистанціюватися від власних висловлень.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Як засвідчило наше дослідження лінгвальних маркерів неправдивості висловлювань у дефензивному дискурсі тодішнього кандидата в Президенти США Дональда Трампа, самообман має особливі мовні маркери. Дефензивний дискурс самообману містить більшу кількість слів, що позначають когнітивні механізми [Berry 1997], наприклад, *think, know*, слів із семантикою винятковості: *but, except*. Дефензивне мовлення політика характеризує також велика кількість повторів, заперечних слів типу *no, never, not* та конструкцій тощо. Серед перспектив подальшого дослідження назвемо нагальність вивчення інших лінгвальних маркерів самообману та обману інших із залученням ширшого корпусу англомовного політичного дискурсу.

Література

- Калищук Д. М. Концептуальні стилі англомовних політиків (на матеріалі політичного дискурсу президентів Дж. Буша мол., Б. Обами) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя, 2016. – 20 с.
- Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. І. Морозова.–К., 2008. –32 с.
- Пироженко О. Г. Когнітивні та комунікативні аспекти вербалізації концепту неправди у діалогічному дискурсі (на матеріалі сучасної англ. мови) : автореф. дис. канд. філол. наук. – Харків, 2001. – 20 с.
- Розенгарт Ю. Дистальні маркери неправдивості висловлень в англомовному політичному дискурсі // Актуальні проблеми іноземної філології. – 2016. – № 5. – С. 128-131.
- Терещенко Л. Я. Неправдиве висловлювання: до проблеми виділення структурно-семантичних компонентів // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2009. – № 16. – С. 101-106
- Яновець А. І. Психолінгвістичні особливості дискурсу англомовного політика у стані емоційної напруги. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Херсон, 2014. – 20 с.
- Berry, D. S. Linguistic bases of social perception / Berry, D. S., Pennebaker, J. W., Mueller, J. S., & Hiller, W. S. // *Personality and Social Psychology Bulletin*, – 1997, # 23. – P. 526–537.

- Levelt, W. J. M. *Speaking: From intention to articulation*. – Cambridge : MIT Press, 1989.
- Newman, M. L. Lying words: Predicting deception from linguistic style. / Newman, M. L., Pennebaker, J. W., Berry, D. S., & Richards, J. M. // *Personality and Social Psychology Bulletin*. – 2003, # 29. – P. 665–675.
- Shapiro D. (1996). On the psychology of self-deception/ D. Shapiro // *Social Research*. – 1996. – Vol. 63, #3. – P. 785-800.
- Glick P. J. Self-Deceptive Speech: A Psycholinguistic View / Glick, P. J., & Schober, M. F. // C. Piers (Ed.), *Personality and Psychopathology: Critical Dialogues with David Shapiro*. – New York: Springer, 2011. – P. 183-200.
- Duran N. D. The linguistic correlates of conversational deception : Comparing natural language processing technologies/ Duran, N.D., Hall, C., McCarthy, P. M., McNamara, D. // *Applied Psycholinguistics*. – 2010. – Vol. 31. – P. 439-462.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Transcript: One-on-One With Donald Trump. Retrieved from: <http://abcnews.go.com/Politics/week-transcript-donald-trump-vice-president-joe-biden/story?id=41020870>
2. Transcript: Michael Savage Donald Trump FULL Interview - October 17, 2016. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=OsXGLAVFLww>

(Матеріал надійшов до редакції 14.09.17)

УДК: 811.111:82-34:141.311

СЕМЕНЮТА Г. Л.

(Запорізький національний університет)

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА ВЕРБАЛЬНА АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ DISEASE В ОПОВІДАННІ ЕЛІС МАНРО “SOME WOMEN”

У статті досліджується індивідуально-авторська специфіка представлення концепту DISEASE в оповіданні Е. Манро. У ході дослідження розглянуто підходи до визначення терміну «концепт». У результаті аналізу виявлено особливості експліцитної та імпліцитної вербалізації концепту як прояву авторського ідіолекту.

Ключові слова: концепт, концептуальна картина світу, конститuent, вербалізація.

Семенюта А. Л. Индивидуально-авторская вербальная актуализация концепта DISEASE в рассказе Элис Манро “Some Women”. В статье была исследована индивидуально-авторская специфика представления концепта DISEASE в рассказе Э. Манро. В ходе исследования были рассмотрены подходы к определению термина «концепт». В результате анализа были выявлены особенности эксплицитной и имплицитной вербализации концепта как проявления авторского идиолекта.

Ключевые слова: концепт, концептуальная картина мира, конститuent, вербализация.

Semeniuta H. L. Individual-authorial Verbal Actualization of the Concept DISEASE in the Story of Alice Munro “Some Women”. The article studies individual-authorial specificity of representation of concept DISEASE in the story of A. Munro. The study analyzes approaches to definition of “concept” by different scientists: S. Askoldov, D. Likhachov, V. Telia, Z. Popova, I. Sternin, I. Stepanov and others. The article is based on the definition of concept, as semantic formation, which contains linguocultural specificity, marks ethnic linguistic worldview, but also reflects panhuman activity.

The analysis reveals the representation of concept DISEASE through explicit and implicit verbal means. Among explicit verbal means there are constantly used lexical items with seme DISEASE. Concept DISEASE is actualized by the description of sick man and atmosphere in the house.

Implicitly concept is represented by using of similes, that add narration imagery and emotionality, and using of hints in dialogues of characters, that create the atmosphere of depression.

The other tool of concept verbalization in the story “Some Women” is the use of other concepts’ constituents, which meaning is closely connected with the analyzed concept. These are concepts of death, fear, care, life. Constituents of concepts of death, fear and care are in close touch with concept DISEASE. Concept of life is, on the contrary, antonymic to it. The study of verbal explication of concept DISEASE in the story “Some Women” by A. Munro reveals specificity of verbalization of motives: disease, death and life. It highlights specific features of authorial idiolect and helps to deepen into authorial world perception.

Key words: concept, concept worldview, constituent, verbalization.

Хвороба як фізіологічно-психічне явище – це порушення діяльності людського організму, будь-яке погіршення стану здоров’я, яке має свої причини та ознаки. Феномен хвороби завжди був предметом дослідження багатьох наук, при цьому він також характеризується тісним зв’язком з категоріями екзистенціального порядку, наприклад, життя та смерті. Це поєднує концепт «хвороба» з етичними, моральними та світоглядними уявленнями, які характеризуються значною лінгвокультурологічною специфікою. Виходячи з цього, хворобу можна розглядати як концепт, що впливає з історичного досвіду людства.

Метою статті є дослідження концепту DISEASE в оповіданні Еліс Манро “Some Women” шляхом аналізу відповідних мовних засобів.